

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@mmm.fi

Asia: Lausunto

Viite: Lausuntopyyntö 220231, 30.6.2016 Dnro MMM023:00/2011
öMaa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoa sopimuksen allekirjoittamisesta,í ö

Siitä huolimatta, että lausuntoa on pyydetty öi sopimuksen allekirjoittamisesta, sen vaikutuksista allekirjoittaneen toimialaan ja eduskunnan suostumuksestaö, rohkenen esittää lausuntoni sopimuksen ja kalastussäännön alkuperäiskansaoikeuksiamme loukkaavista kalastusoikeuden perusteista ja kalastuksen järjestämisestä.

Sen johdosta, että Suomen ja Norjan hallitusten käsiteltäväksi valmisteltu Suomen ja Norjan välinen Tenjoen kalastuksen järjestämistä koskeva sopimusesitys loukkaa perinteiseen asumiseen perustuvasta, omistamamme alkuperäisestä saamelaisesta veromaasta Koadniljock (Koadniljok: Inarin ja Utsjoen käräjät 25.2.1841 § 40.) ja Qvadniljok fiskare läge (Qvadniljok: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 11.) muodostetun kiinteistön Qvadniljokka nybygge (26.9.1860) maa- ja metsätalouden oikeuksia, jotka Suomen perustuslain 15 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 63/1999 (1. lisäpöytäkirja) sekä ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 artiklan 14 mukaan kuuluu valtion meille perinteiseen asumiseen perustuvina alkuperäiskansaoikeuksina turvata, niin pyydän muuttamaan sopimusluonnosta siten, että kyseiselle kiinteistölle Utsjoen käräjäoikeudessa 6.3.1861, kalastussäännöllä 4.12.1865 ja lailla välirajasta vedessä

(1902) vahvistetut kiinteistökohtaiset oikeutemme ja oikeusministeriön teettämän Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimuksen (2006) tarkoittamat kyläkohtaiset oikeutemme täysimääräisinä toteutuvat.

Jo aikaisemmilla kalastussopimuksilla (v. 1972 ja 1989), jotka valmisteltiin ILO:n alkuperäiskansasopimusta nro 169 ja sen artiklaa 14 tuntematta, Tenon kalastusalueen saamelaisten oikeuksia kavennettiin markkinaehtoisen kalastuksen tukemiseksi. Erityisesti liiketaloudellinen intressi järjestää Tenon kalastus kalastusbisneksiä tukeväksi loukkaa syvästi meidän alkuperäisasukkaiden elannon hankkimisen oikeuksia. Ei voi olla oikein, että meitä, jotka Tenojokea olemme elannoksemme historiallisesti kirjoitettua aikaa kauemmin kalastaneet, ja jotka kalastamme edelleenkin Tenojokea elannoksemme, määrätään sopimusvaltioiden taholta tinkimään ruoanhankinnastamme huvikalastuksen tukemiseksi.

Tenon kalastuksen järjestämisestä päättävien tulisi tiedostaa jo vuodesta 1972 asti käyttämänsä, ihmisoikeuksiamme loukkaava tapa säännellä Tenon kalastusta ja kalastustapoja. Ei voi olla oikein eikä kohtuullista, että ne, joilla on perinteiseen asumiseen perustuva (perintönä saatu) kalastusoikeus alkuperäiskansaoikeutena, on asetettu em. vuodesta lähtien pato- ja verkkopyyntirajoituksin huonompaan asemaan kuin ne, joilla tätä kalastusoikeutta ei ole.

Lausuntopyynnön kohteena olevan ösopimuksen allekirjoituksen tarkoittaman sopimusluonnoksen johdanto-osan mukaan

öSuomen tasavallan hallitus ja Norjan kuningaskunnan hallitus tiedostavat saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet í ö,

mutta sen enempää sopimusluonnoksen kuin sen liitteenä 2 olevan sovelluksenkaan (Tenon vesistön kalastussääntö) perusteella saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet eivät toteudu, sillä ei mikään sopimuksen artikla eikä mikään kalastussäännön kohta tätä kansainvälisellä sopimuksella turvattua oikeutta määritä.

Kun alkuperäiskansaoikeuksiemme tiedostaminen ja tunnustaminen (erkjenne) ovat sopimuksen lähtökohtana, niin Norjan ja Suomen välinen sopimus tulee korjata vastaamaan ILO-sopimuksen nro 169 artiklan 14 tarkoitusta nyt, kun Norja ILO-sopimuksen on jo ratifioinut, ja kun Suomi ILO-sopimuksen ratifiointia viimeinkin ilmeisen vakavissaan valmistelee.

Saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ovat olleet Suomessa tiedostettuja jo 1970-luvulla ja tunnustettujakin, sillä ne on otettu huomioon vesirajankäynnin yhteydessä tavalla, jota uudet sopimusluonnos ja kalastussääntöluonnos eivät tunnusta.

Eduskunta sai vuonna 1976 Kekkonen toimikunnan mietintöön perustuvan esityksen, joka sisälsi ehdotukset laiksi vesialueiden rajankäynnistä Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa sekä laiksi kalastamisesta pohjoisilla vesialueilla. Eduskunnassa esityksen käsittely pitkittyi asian muututtua **vähemmistökansan** etuihin liittyväksi poliittiseksi kysymykseksi. Kun vielä ilmeni, että esitettyjen lakien säätäminen edellyttäisi perustuslain säätämisyjärjestystä, hallitus veti lopulta esityksensä pois (Pohjola 1995, s. 153. 154).

Eduskunta totesi vuonna 1976 Tenon ja muiden saamelaisalueen vesialueiden omistusoikeuden ja kalastusoikeuden olevan **vähemmistökansan eli saamelaisen alkuperäiskansan** oikeuksia. Niinpä verkkokalastus- ja veneoikeus (reaalisesti

kalastusoikeus) Tenojoessa ovat yksiselitteisesti alkuperäiskansaoikeuksia, minkä tosiasian myös Lapin läänissä ilmestyvät sanomalehdet jokseenkin selväkielisesti ilmoittivat kertomalla, että överkkokalastus- ja veneoikeutta (eli kalastusoikeutta) ei siis saa vastaisuudessaakaan ostamalla maata esimerkiksi huvilaa varten Tenolta.

Lapin Kansa v. 1978

Vuoden 1989 kalastussäännössä ökalastusoikeus Tenojoessaäö ilmaistiin vakinaisesti Tenojoen varrella asuvan vähemmistökansankin oikeutena epäsuorasti ilmauksella öperintönä saatu kalastusoikeusö. Mahdollisuutta tulkita kalastusoikeutta toisin ei ollut, koska vain Tenojoen varrella asuvilla saamelaisilla oli vesirajankäynnin yhteydessä todettu olevan kiinteistön muodostamiskirjaan perustuvia kalavesiä. Vähemmistökansaoikeutena Tenojoen kalastusoikeus ei ole voinut siirtyä esim. maakaupan myötä, sillä alkuperäiskansaoikeus voi siirtyä vain perintönä sukupolvelta toiselle. Alkuperäiskansaoikeuttahan ei voi esim. ostaa. Lausunnon kohteena olevat sopimus ja kalastussääntö eivät kunnioita kansainvälistä sopimusta tässä suhteessa.

Vuoden 1989 kalastussopimukselle oli asetettu kolme tavoitetta, jotka ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen sekä kohtuullisen osan lohenkalastuksesta varaaminen urheilukalastukselle (HE, 1990), ei siis saamelaisen vähemmistökansan elannon hankkimiseen perustuvan kalastuksen turvaaminen.

Tenojoen kalastussopimukselle on asetettu kolme tavoitetta, jotka ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen sekä kohtuullisen osan lohenkalastuksesta varaaminen urheilukalastukselle. Pyyntirajoitukset on tehty näiden tavoitteiden takia. Kalastusta koskevat rajoitukset ovat lukuisat ja pitkälle menevät. Osa rajoituksista vaikeuttaa merkittävästi kalastusoikeuksien käyttöä tai jopa tekee näiden käytön mahdottomaksi.

Hallituksen esitys 1990 öKorvauslakiö

Kun Suomen valtion tavoitteena ei ole ollut saamelaisten vähemmistökansaoikeuksien turvaaminen, niin kalastuksen järjestäminen on toteutettu puuttamalla saamelaisten kalastusoikeuksiin rajoittamalla pato- ja verkkokalastusta. Esim. jo 1600-luvulla käräjäoikeudessa riitojen kohteena ollut kosteverkkopyynti (tuomioissa kostet, kåstet), jota on myöhemmin mutkaverkkopyynniksikin sanottu, tuli vuoden 1972 kalastussäännön takia mahdottomaksi, koska kosteverkkopyynti rinnastettiin tavanomaiseen verkkopyyntiin, vaikka se olisi kuulunut rinnastaa patopyyntiin, sillä padon muotoon kosteverkko on aina rakennettu; rannasta lähtevä poikittaisverkko ödoarisö, mutkalla oleva varsinainen pyydys öjodduö ja ohjainverkko ö uolluö. Sen

sijaan maanmittaustoimituksissa kosteverkkopyynti on rinnastettu patopyyntiin vielä vesirajankäynnin yhteydessäkin patopaikkaluetteloita laadittaessa, joita luetteloita maanmittauksen toimitusmiehet vesipiirirajankäynnin yhteydessä kalastusoikeuden luonnetta selvittämättä käyttivät.

Tenon käräjät 14.2.1688: Kysymyksen ollessa lohenkalastuspaikasta Inoqu Pæona ja Rånkaskåstet, josta kylä riitelee ja on vanhastaan käyttänyt perintöosuuksien mukaan, oikeus havaitsi kohtuulliseksi, että vaikka Sarre Clemetson ja Clemmet Pederson sekä Germund Jaqson haluavat anastaa itselleen saman kalastuspaikan, mihin heillä ei ole mitään perustetta, oikeus päätti, että jokainen kylässä käyttää perintöosuuttaan tämän maan osan vanhan ja yli-muistoisen tavan mukaisesti, nimittäin poika niin kuin tytärkin itse kunkin osuuden ja oikeuden mukaan.

Tenon käräjät 14.2.1688: Amund Clemet Germundsonin ja hänen sukulaistensa Samuel Clemetsonin ja Clemet Pædersonin heidän Tenolla olevaa kalastuspaikkaansa koskevassa riidassa oikeus päätti, että koska he kaikki ovat veljesten lapsia ja sen vuoksi tasaveroisia perillisiä, heillä jokaisella on oikeus käyttää ja hallita puolta kukin Jwoqo Paine Kåstet:sta. Sanottu kalastuspaikka jaettiin kahteen samanlaiseen osaan. Mutta Aikohat Kåstetia ne kaikki käyttävät, joilla on oikeus ja suoritus (velvollisuus) kylässä.

Juhani Wirilander (2001), Lausunto maanomistusoloista ja niiden kehityksestä saamelaisten kotiseutualueella

Kosteverkkopyynti on käräjäoikeuspöytäkirjojen osoittaman historiallisen näytön perusteella vanhin saamelaisten käyttämä kalastustapa Tenajoella goldem-pyyntin ohella ja siksi kiistämättä alkuperäiskansaoikeus, sillä lohen karsinapatopyyntiä ryhdyttiin käyttämään ja viehekalastusta harjoittamaan vasta 1700-luvun puolivälissä, jolloin Anders Hellant oli pohjoisen Lapinmaiden taloustirehtöörinä ja öopettiö tämän pyyntitavan. Ennen Hellantin kehittämää kiinteästi asennettua patoa käytettiin poikkipatoa, jota vasten ajonuottaa vedettiin. Tuosta pyyntitavasta Tenajoella käytettiin nimitystä ögoldemö. Kiinteä kosteverkkopyynti tulee nimetä sopimuksessa saamelaisten alkuperäiskansaoikeudeksi. Ei voi olla oikein, että pyyntitapoja tulkitsemalla evätään perinteinen pyyntitapa niiltä kiinteistöiltä, joilla tällainen kiinteistöjen perustamiskirjoissa vahvistettu patopaikka on.

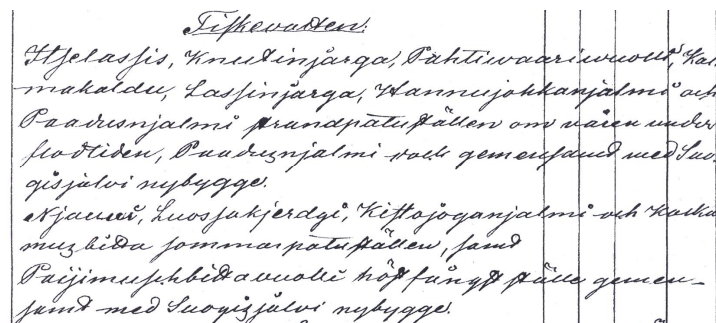
Unohtaa emme myöskään saa, että Hellant on ensimmäisenä opettanut Lapissa kalastusta siimalla ja koukulla. Koska tämä nykyajan ihmisistä aivan luonnolliselta tuntuva pyyntitapa on siksi yleinen, ei liene poissa paikaltaan tässä kertoa, miten se sai alkunsa, erittäinkin Perä-Pohjolassa. Samoin kuin ennen Hellantin keksimiä karsinapatoja lohenkalastus vaati henkilön kokoaikaista läsnäoloa, niin ei muunkaanlainen kalastus käynyt silloisilla kojeilla päinsä ilman hänen välitöntä ahertamistaan. Tästä oli taas seurauksena ajanhukka ja muiden askareiden laiminlyöminen. Yliinspehtori Anders Griesin ansioksi on luettava itseottavien koukkupyntidysten keksiminen, jolla riista vangittiin myös pyyntimiehen pois. H. J. Boström Anders Hellant Kaksisatavuotis muisto (Vaasa 1918),

Hallituksen esityksen (1990) mukaan öTenojoen patokalastus perustuu pääasiassa erityisperusteisiin oikeuksiin ja öpato-oikeus on siis nimenomaan saatu ja se kohdistuu määrättyyn paikkaanö. Hallituksen esityksen tarkoittama patopaikkojen käyttöoikeus, joita erityisperusteinen kalastusoikeus koskee, ovat muuhun kuin vesialueen omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia (etuudet). Nämä etuudet ovat toki myös yksiselitteisesti vähemmistökansan oikeuksia, jotka on ratkaistu vesipiirirajankäynnin yhteydessä.

Asia palautetaan erityisperusteisten eli muuhun kuin vesialueen omistusoikeuteen perustuvien kalastusoikeuksien selvittämistä ja vahvistamista varten toimitusmiehille lain mukaan uudelleen käsiteltäväksi, jolloin on myös otettava huomioon edellä mainittu patopaikkaluettelo.

Korkein oikeus, 27.6.1984 N:o 1330

Sen sijaan vesialueen omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia, joita siis ei ole saatu, vaan jotka perustuvat veromaista muodostettujen kiinteistöjen perustamiskirjoissa määritettyjen kalavesien omistusoikeuteen, ei isojakoon liittyvien vesirajankäynnin ja vesipiirirajankäynnin yhteydessä ole käsitelty. Niinpä Tenojoen kalastussopimusta, jossa puututaan vähemmistökansan vesialueen omistukseen perustuvien kalastusoikeuksien sääntelyyn, ei voida pitää laillisena, koska vesialueen käytöstä (kalastuksen järjestäminen) voi päättää vain vesialueen omistaja.

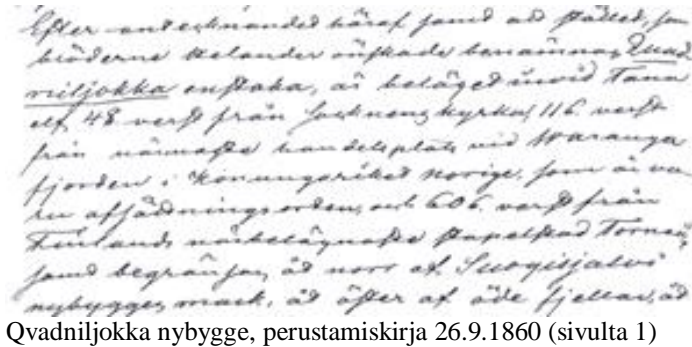
Fiskevatten
Itselassis, Knutinjarga, Paktiwaar'uvvovet, Kal-
mahaldet, Lasjijarga, Hannujokkanyalomi och
Paadranjalomi Prandpate. Palleren om vägen under
Isotiden, Paadranjalomi och gemensamt med Is-
qisjalvi nybygge.
Kjasset, Luosjukjerdgi, Kitta-joganyalomi och Kukka-
muzkida sommarpatepallen, samt
Pajimujokkide avuallt höffänggt på alle gemen-
samt med Isqisjalvi nybygge.

Qvadniljokka nybygge, perustamiskirja 26.9.1860

Niin kuin veromaasta muodostetun Qvadniljokka nybyggen perustamiskirjan 26.9.1860 otteesta käy ilmi, kiinteistöön aineellisesti kuuluvat vesialueet (kalavedet, fiskevatten) on määritetty vesialuutiluksina (Itselassis, Knutinjarga, í) kiinteistön perustamiskirjassa. (Huom! Kalavedet (vesialueet) on määritetty) Kun kiinteistön perustamiskirjaa ei ole koskaan mitätöity eikä oikeudessa vahvistettua perustamista koskevaa kiinteistötoimitusta ole koskaan kumottu, niin kyseinen kiinteistön perustamiskirja on edelleenkin lainvoimainen ja tämä asiakirja kyseisiä vesialueita koskevana vanhimpana asiakirjana ensisijainen.

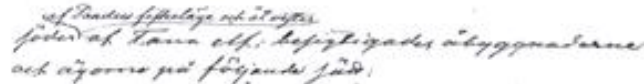
Millään myöhemmällä lainsäädännöllä (esim. isojakolaki 1925, joka ei ollut saamelaisalueen maiden kansallistamislaki), hallinnollisilla kiinteistötoimituksilla (esim. isojakotoimitus 1953, vesirajankäynti 1984, vesipiirirajankäynti 1993 ja 1996) ja hallinnollisilla päätöksillä (Lapin lääninhallituksen verollepanopäätös 1948) ei ole ollut mahdollista muuttaa oikeudessa vahvistettuja toimituksia ja asiakirjoja. Niinpä on selvää, että Qvadniljokka nybyggen kuuluvien vesialueiden kalastuksen järjestämisestä voimme vastata vain me vesialueen omistajat (Kalastuslaki 41 §/379/2015) sikäli kuin Suomen kalastuslaki Tenojoen vesistön osalta on pätevä.

Maa-alueiluksia koskevan isojakotoimituksen (verollepano 28.4.1948 ja maa-alueilukset 30.6.1953) yhteydessä Qvadniljokka nybyggen osalta vesialueita ei käsitelty eikä myöskään tiluksia lukuun ottamatta sitä maa-aluetta, joka kyseiselle kiinteistölle on rajoin, Tenojokeen rajoittuen määritetty 26.9.1860.

Öfver-antecknandet härnäst följande ad påstått, för
högrens skilander utskades kassainnan, Qvad
niljokka enstaka, är beläget i söder Tana
stf. 48. varf från Isokungs kyrka, 116. varf
från nämnda handelsplats vid Haraunga
Hjorden i Kävringariked norrige, som är va-
ren affändnings ordens, och 606. varf från
Turlands märbelägnings stället Torna
fjord begränsar, ad norr af "Scogisjälvi"
nybygges, omast, ad öfver af äde Hjelland, ad

Qvadniljokka nybygge, perustamiskirja 26.9.1860 (sivulta 1)

af Tana stf. 48. varf från Isokungs kyrka, 116. varf
från nämnda handelsplats vid Haraunga
Hjorden i Kävringariked norrige, som är va-
ren affändnings ordens, och 606. varf från
Turlands märbelägnings stället Torna
fjord begränsar, ad norr af "Scogisjälvi"
nybygges, omast, ad öfver af äde Hjelland, ad

Qvadniljokka nybygge, perustamiskirja 26.9.1860 (sivulta 2)

Qvadniljokka nybyggen rajoittuessa Tenojokeen on selvää, että vesialueen omistus- ja kalastusoikeus kyseisellä Tenojoen osuudella kuuluu kiinteistökohtaisena oikeutena kyseisen kiinteistön omistajille. Meidän, Qvadniljokka nybyggen omistajien syrjäyttäminen Tenojokeen rajoittuvan maan kohdalla olevan vesialueen kalastuksen järjestämisestä koskevasta päätöksenteosta loukkaa perustuslain 15 §:n tarkoittamaa omistajanoikeuttamme.

Vaikka isojako on sekä Qvadniljokkan kiinteistöön rajoin määrityn maa-alueen että kalavesinä määritettyjen vesialueiden osalta suorittamatta eli isojakotoimitus on täydellisesti loppuunsaattamatta (isojakolaki 1925, 12 §), niin Tenojoen kalastussopimusluonnoksen hyväksyminen ilman suostumustamme syrjii meitä vesialueen omistajanoikeuksien osalta. Ei voi olla oikein eikä kohtuullista, että puutteelliset maanmittaushallinnolliset toimitukset vaikuttavat omistajanoikeuksien toteuttamatta jättämiseen Tenojoen kalastuksen järjestämisessä. Niinpä Qvadniljokka nybyggen maa- ja vesioikeudet on asiallisesti tunnustettava ja isojakoon kuuluvat kiinteistötoimitukset asiallisesti loppuun saatettava ennen kuin kalastuksen järjestämisestä Qvadniljokka nybyggen Tenojokeen rajoittuvalla jokiosuudella päätetään.

ILO:n alkuperäiskansasopimus antaa Suomelle ja Norjalle nyt kansainvälisellä sopimuksella hyväksytyn ja jopa edellytetynkin perusteen uudistaa Tenojoen kalastussopimusta ja kalastussääntöä sellaiseksi, että kalastusoikeutemme Tenojossa toteutuvat alkuperäiskansaoikeuksina sen mukaan kuin alkuperäiskansasopimuksen artikla 14 ja kiinteistön Qvadniljokka nybygge ja muiden veromaista muodostettujen kiinteistöjen perustamiskirjat edellyttävät kalastusoikeudet toteutettaviksi.

Lopuksi:

Siitä syystä,

- 1) että Suomen ja Norjan välinen sopimus kalastuksesta Tenojoen vesistöissä koskee saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia, ja
- 2) että Suomi ei ole vielä ILO:n alkuperäiskansasopimusta nro 169 ratifioinut,

tulee sopimuksen allekirjoittamiselle ehdottomasti olla eduskunnan suostumus.

Neuvottelukunnassa ei ole ollut Outakosken kylän osalta laillista maanomistajien edustajaa, sillä Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta, joka edustaa Outakosken lohkokuntaa, hallinnoi sitä kiinteistöä, jonka maanmittauksen viranomaiset ovat omavaltaisesti, Qvadniljokka nybyggen ja muidenkin saamelaisten kiinteistöjen maanomistajilta salaa lohkokuntakiinteistönä viranomaispäätöksellä ja ótoimituksella (11.9.1991) muodostaneet ja rekisteröineet.

Isojakolain (1925) 18 §:n tarkoittama ötalojen samaan lohkokuntaan kuuluviksi määrääminenö ja isojakoon liittyvä vesirajankäynti eivät oikeuta sellaista tulkintaa, että saamelaisen alkuperäiskansan omistamien kiinteistöjen vesialueet olisivat siirtyneet laillisesti yksityisiltä maanomistajilta lohkokunnalle. Siitä syystä Qvadniljokka nybyggen ja muidenkin saamelaisten veromaista muodostettujen kiinteistöjen Tenojokeen rajoittuvan maa-alueen kohdalla olevan vesialueiden laillinen omistusoikeus on edelleen saamelaisille maanomistajille kuuluva perustuslaillinen oikeus.

Spárasulnjárga, 17.7.2016

Arvi Hagelin, Qvadniljokka nybyggen omistaja

Osoite: Tenontie 3882, FIN-99980 Utsjoki

Tiedoksi: Valtioneuvoston jäsenet
Kansanedustajat